

American Angst

Charles Burns

Coverillustratie voor *Close Your Eyes*, vrij werk (2001)

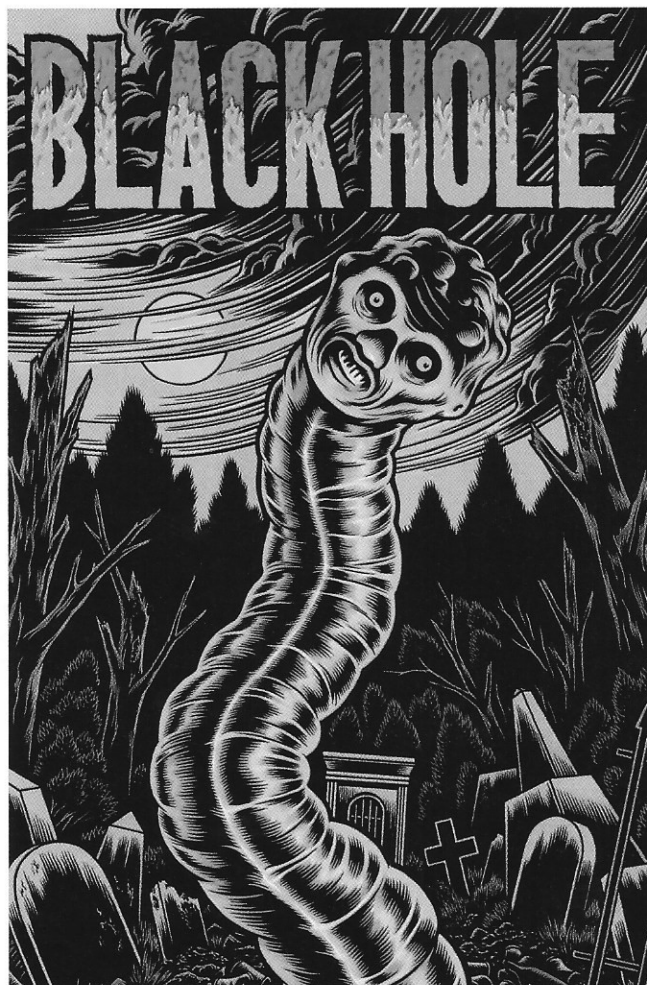
'Ik ontkom er niet aan dat de werkelijkheid mijn verhaal binnensluipt'

Het is zover! *Black Hole* is af. Bijna tien jaar nadat het eerste deel verscheen, kwam eind vorig jaar het twaalfde en laatste deel uit van de serie die mag worden beschouwd als Charles Burns' meesterwerk. Burns is een van de belangrijkste Amerikaanse stripmakers van het moment. Zijn werk balanceert op de grens van hoge en lage cultuur, tussen strips en kunst. In de loop der jaren maakte hij talloze illustraties voor uiteenlopende media en sinds 1986 werd een aantal uitgaven met strips van hem gepubliceerd: *Curse of the Moleman* (1986), *Hardboiled Defective Stories* (1988), *Skindeep* (1992) en *Blood Club* (1992).

In 1995 begon Charles Burns te werken aan *Black Hole*, een huiveringwekkend verhaal over een ziekte die alleen slachtoffers maakt onder tieners. Het ruim driehondzeventig pagina's tellende werk verschijnt nog dit jaar als een dik boek bij Pantheon Books. *Zone 5300* keek met Charles Burns terug op tien jaar leven en - vooral - werk.

Diverse omslagen uit de Black Hole-reeks

'Ik werk heel langzaam,' geeft Burns toe. 'Als je bedenkt dat *Black Hole* een doorlopend verhaal is in twaalf afleveringen, dan heb ik daar lang over gedaan. Het is bijna gênant. Ik had best iets kunnen maken dat sneller af was geweest, maar dan was het resultaat waarschijnlijk niet zo goed als het nu is. Ik ben heel tevreden over het eindresultaat.'

Had u toen u aan het verhaal begon al een compleet scenario geschreven?

'Nee. Er was wel een samenvatting, ik wist waar ik naartoe wilde werken. Maar ik had geen compleet scenario, anders had ik het nooit zo lang volgehouden. Ik zou de interesse in het verhaal zijn verloren. Voor mijn gevoel ben je een soort slaaf van jezelf als je vooraf precies beschrijft wat je moet gaan doen. Toen ik aan *Black Hole* begon had ik de hele opzet in mijn hoofd zitten, maar een verhaal kan op veel verschillende manieren verteld worden en zich ontwikkelen. Als er in de latere delen veel flashbacks voorkomen, is dat vooral om de verschillende verhaallijnen met elkaar te verbinden. In het begin ging het alle kanten op. Uiteindelijk kwamen die lijnen weer samen om te leiden tot de ontknoping.'

Stralingsziekte

Uit aanwijzingen zoals een platenhoes van David Bowie blijkt dat *Black Hole* zich afspeelt in de jaren '70, maar het verhaal is in zekere zin tijdloos.

'Ik laat het verhaal zich afspeelen in de tijd dat ik zelf een jaar of zeventien was, mijn eigen adolescentie in Seattle, maar het had evengoed een

andere tijd en een andere plaats kunnen zijn. Ik kreeg reacties van mensen uit heel andere staten die van alles herkenden. Je hebt gelijk dat er wel verwijzingen zijn naar de jaren '70, bijvoorbeeld naar de muziek uit die tijd. Maar het maakt niet echt uit waar en wanneer *Black Hole* zich afspeelt.'

Dat tijdloze zie je ook terug in uw tekenstijl, die 'n beetje doet denken aan oude houtsneden van bijvoorbeeld Frans Masereel.

Centraal in *Black Hole* staat een groepje tieners die de monsterlijke gevolgen ondergaan van een onbekende ziekte. Rob heeft bijvoorbeeld in zijn hals een tweede mond gekregen, Chris verliest meerdere malen haar huid en weer een ander heeft monsterlijke verminkingen in zijn gezicht of heeft een staart ontwikkeld. Het verhaal wordt vanuit een wisselend perspectief verteld door verschillende personen, van wie Keith Person en Chris Rhodes de belangrijkste zijn. De hoofdstukken die door hen verteld worden zijn geschreven in de eerste persoon. Het bos speelt een belangrijke rol in het verhaal. Hier trekken de verminkte tieners, die één voor één hun vertrouwde omgeving verlaten, zich terug. Een belangrijk thema van *Black Hole* is hoe mensen zich onder dergelijke omstandigheden, ziek en geïsoleerd levend, staande kunnen houden. Dat dit niet iedereen lukt, blijkt naarmate het verhaal vordert, maar aan het einde is er toch hoop, al komt die voor sommigen te laat.

'Masereel ken ik, maar ik kan niet zeggen dat hij me beïnvloed heeft. Ik ben autodidact. Er was een bepaalde tekenstijl in oude strips waar ik erg van hield, en die ik zelf nastreefde en steeds meer verfijnde. Maar mijn stijl is niet zozeer beïnvloed door andere strips, ik heb bijvoorbeeld meer gekeken naar Japanse houtsneden, hun compositie en stilering. De invloed daarvan is bijvoorbeeld terug te zien in de stilering van het gezicht van Big Baby.'

Charles Burns heeft meerdere malen het thema van een ziekte die alleen tieners treft uitgewerkt, bijvoorbeeld in *Teen Plague* uit *Raw vol.2 no.1*. Hoewel hij nog achter het verhaal staat, wilde hij het thema nog een keer opnieuw uitwerken, waarbij vooral de nadruk op de personages zou liggen. Dat verhaal werd *Black Hole*, dat sindsdien op veel verschillende manieren is geïnterpreteerd. Er is vaak verwezen naar aids, hoewel je ook zou kunnen denken aan de stralingsziekte uit de jaren '50. Maar je kunt *Black Hole* evengoed lezen als een allegorisch verhaal over adolescentie. Burns: 'Toen de eerste delen verschenen was aids nog een ongeneeslijke ziekte die volop in de belangstelling stond, maar je kunt de strip op meer manieren lezen. Naarmate de strip vorderde kwamen er telkens nieuwe niveaus bij. In het licht van recente politieke gebeurtenissen laat de strip zich ook lezen als een parabel over de *enemy within*. Natuurlijk wordt er bij een verhaal waarin een ziekte door seks wordt overgedragen meteen aan aids gedacht, maar *Black Hole* is voor mij in de eerste plaats een verhaal over de gruwelen van de adolescentie, de overgang van kind naar volwassene.'

Op een bepaalde manier heeft *Black Hole* te maken met angst, angst voor gevaar dat van binnenuit komt.

'Ik had dit verhaal ook kunnen maken zonder een ziekte te introduceren. Door dat wél te doen maakte ik de gruwelen van de adolescentie extremer. Kinderen voelen zich in hun puberteit onzeker over hun lichaam, ze vragen zich af of ze te dik zijn, of juist te mager. Door dit uit te vergroten bracht ik die problemen aan de oppervlakte. Ik manoeuvreerde mijn personages in extremere situaties en dwong ze bijvoorbeeld het ouderlijk huis te verlaten.'

Nachtmerrie bij daglicht

Had *Black Hole* ook *American Angst* kunnen heten? Is het een verhaal over levensangst?

'Ik probeer niemand iets te leren. Ik wil iets van mezelf in mijn personages kwijt. Het is voor het eerst dat ik een verhaal heb gemaakt dat wordt bepaald door de personages. Dat was een bewuste keuze. Mijn eerdere verhalen werden vooral bepaald door de plot. In *Black Hole* bepalen de personages het verhaal door wie ze zijn, wat ze hebben meegemaakt en wat ze samen meemaken en voelen.'

Ze ontdekken ook een soort vijand in zichzelf.

'Er is iets dat mijn personages herkennen en waar ze mee worstelen. Ze ontdekken dat ze volwassen worden. Een van de belangrijkste personages bijvoorbeeld, Keith, zet het meisje waar hij dol op is op een voetstuk, maar hij ontdekt geleidelijk aan dat zij ook een normaal mens is, dat dezelfde dingen meemaakt en dezelfde gevoelens heeft als hij.'

De echte ziekte in het verhaal is het volwassen worden, een ziekte die we allemaal uit ervaring kennen. Is opgroeien een manier om die ziekte te bestrijden?

'In zekere zin, maar het gaat er meer om dat je ermee in het reine komt. Aan het slot van het verhaal wordt alles uitgelegd, maar er is geen definitieve oplossing. Dat zou teleurstellend zijn, want het leven van de personages gaat door. Een van hen heeft bijvoorbeeld een drankprobleem. Ze stopt niet met drinken, maar ziet wel een soort uitweg. Er wordt me vaak gevraagd of ik in *Black Hole* waarschuw tegen de gevaren van

drugs en seks, maar ik heb geen boodschap. Voor mij horen de seks en de drugs er gewoon bij, het is een gegeven. Zo wás het gewoon in de jaren '70.'

In bijna elk interview dat u over *Black Hole* geeft, wordt u geconfronteerd met de naam van David Lynch. Bij dezen dus.

'Er zijn inderdaad overeenkomsten tussen zijn films en mijn strip. Ook Lynch werkt met sterke beelden die niet altijd rationeel verklaard kunnen worden. Gelukkig noemde je niet de naam van David Cronenberg. Er wordt me vaak gevraagd of ik van zijn films houd en hoewel hij wel dingen gemaakt heeft die ik goed vind, heb ik veel meer affiniteit met David Lynch. Net als hij probeer ik een deel van het verhaal te vertellen met beelden die niet worden uitgelegd. Die beelden voegen iets toe aan de sfeer van het verhaal, ze zijn er niet voor niets, maar ze geven geen verklaring.'

In *Black Hole* is er geen duidelijke scheiding tussen nachtmerrie en werkelijkheid. Daardoor wekt u de indruk dat de personages hun hele leven als een soort nachtmerrie ervaren.

'Dat element zit er zeker in, maar je kunt *Black Hole* ook lezen als een romantisch verhaal. Ik vind het altijd heel moeilijk om mijn verhalen te omschrijven. Ze spreken voor zichzelf, hoop ik.'

Je kunt in *Black Hole* ook de weerslag zien van recente politieke gebeurtenissen. 'Ik ontkom er niet aan dat de werkelijkheid mijn verhaal binnensluipt.'

Mexicaanse worstelaars

Zijn er, nu het verhaal af is, dingen die u bij nader inzien anders had willen doen? 'Niet echt. Elke kunstenaar ziet achteraf dingen waar hij niet helemaal tevreden over is. Maar ik werk langzaam en heel planmatig naar het gewenste resultaat toe. Er is gelukkig niets waar ik achteraf uitgesproken ontevreden over ben. Ik had eerder al een paar korte verhalen gemaakt over dit thema, ik wilde het laatste woord erover zeggen.'

Hebt u met *Black Hole* geprobeerd uw eigen demonen uit te drijven?

'Dat denk ik niet, al vind ik het wel een leuke gedachte. Ik droom niet zo vaak meer dat ik weer in de schoolbanken zit, een soort droom die veel voorkomt. Mijn eigen schooltijd was niet denderend, eerlijk gezegd, maar ik denk er zelden aan terug. Ik denk dat ik met het afronden van *Black Hole* alles heb wel gezegd wat ik over de adolescentie wilde zeggen. Met deze personages doe ik verder niets meer. Ik heb *Big Baby* gemaakt, daarna een strip over tieners. Misschien ga ik nu wel iets maken over twintigers en maak ik op mijn sterfbed nog 'ns een strip over mijn midlife-crisis.'

Elke schrijver wil eigenlijk maar één boek schrijven...

'... En sommigen lukt dat nooit, maar het komt ook voor dat een auteur heel populair wordt met één boek en de rest van zijn leven strijd moet leveren om een boek te

Black Hole #4: een verhaal met een staartje...

maken dat net zo goed is. Gelukkig ben ik laat genoeg begonnen en werd ik niet heel snel populair – daardoor kan ik nu aan een volwassen verhaal werken. Ik had tijd nodig. Ik moest leren een verhaal te vertellen en ik moest rijpen als schrijver, voordat ik een complex verhaal als dit kon maken. In mijn eerste verhalen streefde ik naar een heel traditionele

manier van vertellen. Als jonge kunstenaar wil je experimenteren en vernieuwen. Daarmee kun je flink onderuitgaan, als je niet eerst hebt geleerd een solide verhaal neer te zetten. In mijn eerste verhalen heb ik mezelf geleerd helder te vertellen. Ik heb destijds veel opgestoken van Harvey Kurtzmans pagina-indelingen.'

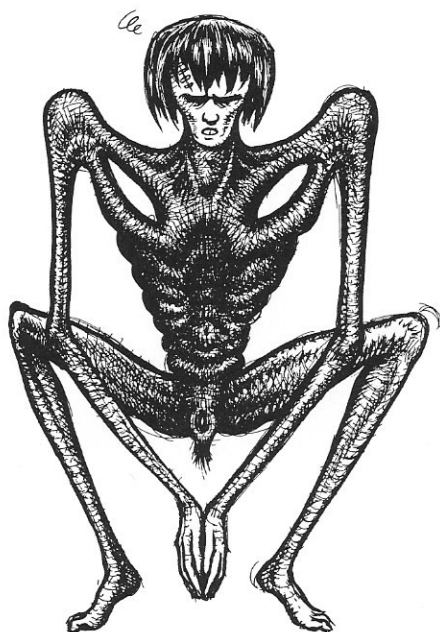
Sommige van uw oude strips wekken de indruk van pastiches.

'Zo'n detective in een worstelpak, bedoel je? In mijn strips verwerkte ik dingen waar ik mee opgroeide. Ik woonde dicht bij de grens met Mexico en zag daar die tijdschriften met foto's van worstelaars. In *Hard-boiled Defective Stories* stopte ik veel populair cultuur. In die oude verhalen zit ook nog veel humor, *Black Hole* is veel serieuzer. Niet dat ik neerkijk op mijn oude werk, maar bij *Black Hole* was ik persoonlijk meer emotioneel betrokken. Er zit wel humor in, maar van een heel andere soort. Meer tussen de regels door.'

Zou je het ook kunnen lezen als een zwarte komedie?

'Ik vind het wel leuk dat *Black Hole* op zo veel verschillende manieren wordt gelezen en geïnterpreteerd. Niet iedereen zal er even veel in ontdekken en net als bij sommige films zul je, wanneer je er opnieuw naar kijkt, weer andere dingen ontdekken. Dat hoop ik althans. Ik had het laatst met Chris Ware over ons lezerspubliek. Voor wie maak je eigenlijk strips? Je schrijft in ieder geval voor jezelf en je beseft dat strip een commercieel medium is, dus je hoopt dat er een publiek is. Chris zei dat hij met zijn verhalen mensen wou laten ervaren hoe het is om anno nu te leven. Ik vond dat een interessante gedachte. Zo had ik het nog nooit bekeken.'

.....<

Uit het schetsboek van Charles Burns